

Про організацію та проведення моніторингових досліджень (методичні рекомендації)

Моніторинг вивчається й використовується в межах різних сфер науково-практичної діяльності, у тому числі педагогічної. Під моніторингом ми розуміємо відповідні механізми контролю й відстеження якості освіти, спостереження за освітнім процесом з метою виявлення його відповідності бажаному результату. Моніторинг якості освіти пов'язаний із такими педагогічними категоріями, як об'єкт і предмет дослідження; постановка завдання; формування гіпотези; збір інформації, планування, організація, систематизація; узагальнення та обробка даних; формування наукових прогнозів і відповідних пояснень; розробка та добір відповідного діагностичного інструментарію.

Реформування освіти в Україні (особливо «Нова українська школа») тісно пов'язане з моніторингом як інструментом оцінки ефективності змін, що включає зовнішні дослідження, що проводить Український центр оцінювання якості освіти для порівняння результатів та внутрішні механізми для самооцінки закладів освіти з метою покращення якості навчання і досягнення європейських стандартів через підвищення автономії та компетентісно-орієнтований підхід.

Поява освітніх закладів різних типів, постійна зміна потреб ринку праці, зміни в структурі системи управління освітою потребують створення єдиної системи освітньої статистики і показників якості освіти.

Моніторингові дослідження у сфері освіти проводяться з різною метою залежно від об'єкта оцінювання, рівня проведення дослідження й рівня узагальнення результатів. Об'єктами моніторингу в освіті можуть бути:

- знеособлена інформація про учасників освітнього процесу;
- освітні та управлінські процеси в закладі (ах) освіти;
- різні види діяльності учасників освітнього процесу (навчальна, викладацька, організаційна, управлінська тощо);
- умови здійснення освітньої та управлінської діяльності (матеріально-технічні, санітарно-гігієнічні, нормативно-правові, кадрові, фінансові, навчально-методичні тощо);
- результати запровадження освітніх змін, інновацій;
- стан організації освітнього процесу в закладі освіти;
- результати навчання та розвитку здобувачів освіти, формування їх компетентностей.

Суб'єктами моніторингу можуть бути Міністерство освіти і науки України; Державна служба якості освіти України, її територіальні органи; Український центр оцінювання якості освіти, його регіональні центри; наукові організації, наукові, науково-методичні установи, інші установи, що належать до сфери управління Міністерства освіти і науки України; заклади освіти, їх засновники або уповноважені ними особи; інші юридичні особи, які здійснюють незалежне оцінювання якості освіти та освітньої діяльності.

Суб'єктами, які здійснюють науково-методологічний супровід моніторингу, можуть бути заклади вищої освіти, заклади післядипломної педагогічної освіти, науково-дослідні інститути, інші наукові, науково-методичні та методичні установи, наукові організації відповідно до законодавства та їх установчих документів.

Учасниками дослідження можуть бути заклади дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти; здобувачі загальної середньої освіти та позашкільної; педагогічні працівники; батьки.

Під час проведення моніторингових досліджень необхідно правильно розставляти акценти:

1) моніторинг не є засобом контролю та збору інформації, спрямованим на подальші адміністративні висновки (заохочення, стягнення, покарання);

2) результати моніторингових досліджень направлені на виявлення досягнень та недоліків, визначення стратегії змін у державній освітній політиці, забезпечення конкурентоздатності освітніх систем;

3) діагностичні методики мають пропонуватися у доступній для сприйняття формі;

4) отримана у процесі моніторингового дослідження інформація не має абсолютного характеру, є оперативною у певному часовому проміжку;

5) моніторинг є одним із інструментів удосконалення основних та важливих складових об'єкту чи суб'єкту дослідження.

Моніторинг може бути внутрішнім і зовнішнім та проводитися на локальному, регіональному, загальнодержавному, міжнародному рівнях.

Моніторинг на локальному рівні може проводитися для дослідження:

– стану та результатів освіти, освітньої діяльності закладу освіти (на рівні закладу освіти);

– стану та результатів функціонування і розвитку системи освіти села, селища, міста, району, об'єднаної територіальної громади (на місцевому рівні).

На замовлення органів управління освітою моніторингові дослідження на регіональному рівні проводяться для дослідження стану та результатів функціонування і розвитку системи освіти територіальних громад області.

Участь у моніторингових дослідженнях регіонального рівня дає можливість:

– отримати допомогу з питань організації, проведення досліджень в закладах освіти, аналізу їх результатів, створення внутрішньої системи забезпечення якості освіти;

– одержати дані про заклад освіти та використати їх у подальшій діяльності, в тому числі під час аналізу роботи за навчальний рік та річному плануванні;

– здійснювати моніторинг за регіональними показниками, що можуть бути включені до системи внутрішнього моніторингу;

– проводити дослідження за наданими інструментаріями.

Моніторинг на загальнодержавному рівні проводиться для дослідження стану та результатів функціонування і розвитку системи освіти (окремих її

складових) в Україні (загальнодержавний зовнішній моніторинг якості початкової освіти, моніторинг впровадження реформи Нової української школи).

Моніторинг на міжнародному рівні проводиться для дослідження стану та результатів функціонування і розвитку системи освіти (окремих її складових) України в порівнянні з іншими країнами шляхом участі в міжнародних порівняльних дослідженнях якості природничо-математичної освіти (TIMSS), якості освіти (PISA), читацької грамотності (PIRLS).

Отже, моніторинг якості освіти – спеціальна система систематичного збору, обробки й зберігання, розповсюдження інформації про стан освіти, прогнозування на підставі об'єктивних даних динаміки і основних тенденцій її розвитку та розробки, науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття управлінських рішень стосовно підвищення ефективності функціонування освітньої галузі.

Задля якісного забезпечення проведення моніторингових досліджень відділам (управлінням) освітою рекомендуємо:

1. Опрацювати та проаналізувати бібліографію за напрямом моніторингових досліджень якості освіти, а саме:

Байназарова О. Система моніторингу якості освіти на регіональному рівні // Моніторингові дослідження як інформаційна база в системі управління якістю освіти: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції [Луцьк, 29–30 березня 2005 р.] – Луцьк: Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти, 2005. – 129 с.

Безпека дитини в школі. Пам'ятка для дітей та батьків. URL: <https://nmc.dsns.gov.ua/lg/pamyatki/poradi-batkam-shhodo-bezpeki-ditei>.

Блог PISA. URL: <https://pisa.testportal.gov.ua/blog/>.

Бухлова Н. Тренінг про тренінг. Формування самоосвітньої компетентності учнів. – К.: Шкільний світ, 2009. – 128 с.

Бодненко Д. Моніторинг навчальної діяльності: навчальний посібник / Д. Бодненко. – К.: Київський університет ім. Б. Грінченка, 2014. – 276 с.

Гриневич Л. Організаційно-методичні засади побудови системи моніторингу якості освіти на регіональному рівні: на прикладі центру моніторингу столичної освіти м. Києва: наук.-метод. посібник / Л. Гриневич, О. Линовицька. – К.: Київ. ун-т імені Б. Грінченка, 2011. – 112 с.

Гриневич Л. Методологічні засади цілісності системи моніторингу якості освіти / Л. Гриневич // Освіта і управління, 2010. – № 4. – С.16-27.

Гриневич Л. Основи побудови національних систем моніторингу якості освіти / Л. Гриневич // Педагогіка і психологія, 2011. – № (71). – С.80-89.

Дайджести Харківського регіонального центру оцінювання якості освіти за результатами проведеного міжнародного дослідження якості освіти PISA 2018, 2022 років, загальнодержавного зовнішнього моніторингу якості початкової освіти 2018, 2021, 2024 років. URL: <https://www.soippo.edu.ua/index.php/7011-dajdzhesti-materialiv-za-rezultatami-provedennya-zzmyapo-pisa>.

Журба К. Національна ідентичність як фактор безпеки. Формування національно-культурної ідентичності особистості, що зростає / К. Журба // Управління освітою. – 2021. – № 1-2 (433-434). – С. 90-92.

Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2126-20#Text>.

Закон України «Про внесення змін до деяких законів України у сфері освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2157-20#Text>.

Запитання – відповіді (ДПА-4). URL: <https://testportal.gov.ua/zapytannya-vidpovidi-dpa-4/>.

Запитання – відповіді (ДПА-9). URL: <https://testportal.gov.ua/zapytannya-vidpovidi-dpa-9/>.

Звіти про проведення незалежного тестування фахових знань і вмінь педагогічних працівників. URL: <https://testportal.gov.ua/zvity-dani-3/>.

Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України / Кабінет Міністрів України // Управління освітою. – 2022. – № 7–8. – С. 74–83.

Лахненко І. Як провести самооцінювання внутрішньої системи забезпечення якості освіти / І. Лахненко // Заступник директора школи. – 2021. – № 1. – С. 11-17.

Лукіна Т. Моніторинг якості освіти: теорія і практика / Т. Лукіна. – К.: Шкільний світ, 2006. – 128 с.

Локшина О. Становлення та розвиток моніторингу якості освіти: світовий вимір / О. Локшина // Моніторинг якості освіти: світові досягнення та українські перспективи / – К.: К.І.С, 2004. – 128 с.

Матеріали для вчителів (ЗЗМЯПО). URL: <https://testportal.gov.ua/materialy/>.

Міжнародний звіт PISA-2022. Том I. URL: <https://testportal.gov.ua/pisa-2022-oprylyudneno-tom-i-mizhnarodnogo-zvitu-stan-navchannya-ta-rivnosti-v-osviti-ukrayinskoyu-movoyu/>.

Наказ Міністерства освіти і науки України від 16.01.2020 № 54 «Порядок проведення моніторингу якості освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0154-20#Text>.

Наказ Міністерства освіти і науки України від 15.08.2025 № 1152 «Про апробацію моделі проведення державної підсумкової атестації осіб, які завершують здобуття початкової освіти, у формі зовнішнього незалежного оцінювання». URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/95375/.

Наказ Міністерства освіти і науки України від 09.12.2025 № 1597 «Про підготовку та впровадження з 2029 року державної підсумкової атестації осіб, які завершують здобуття базової середньої освіти, у формі зовнішнього незалежного оцінювання». URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/96018/.

Напрями самооцінювання якості освітньої діяльності. Управлінські процеси закладу освіти / Державна служба якості освіти України // Директор школи. – 2022. – № 1–2. – С. 22–77.

Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2022 (креативне мислення). URL: <https://pisa.testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2024/09/Nacziionalnyj-zvit-iz-kreatyvnoho-myslennya.pdf>.

Овадюк О. Система оцінювання здобувачів освіти: компоненти, вимоги, само оцінювання / О. Овадюк // Заступник директора школи. – 2021. – № 1. – С. 19-22.

Освітній омбудсмен України: Фізична безпека дітей під час війни. URL: <https://eo.gov.ua/fizychna-bezpeka-ditey-pid-chas-viyny-pravyla-povedinky-v-evakuatsii-na-okupovanykh-terytoriiakh-i-v-zoni-boyovykh-diy/2022/03/19/>.

Основні результати та висновки PISA-2022. URL: https://osvita.ua/doc/files/news/907/90711/PISA-2022_Nacionalnij_zvit_korotkij.pdf.

Педагогічна діагностика: завдання, методи, інструменти / [упоряд. Т. О. Лукіна]. – К.: Проект «Рівний доступ до якісної освіти», 2008. – 59 с.

Планування національно-патріотичного виховання в закладі загальної середньої освіти : методичні рекомендації / упоряд. Т. В. Блужан; за ред. І. В. Удовиченко. – Суми : НВВ КЗ СОІППО, 2021. – 59 с.

Постанова Кабінету Міністрів України від 24.11.2021 № 1232 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 25 серпня 2004 року № 1095». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1232-2021-%D0%BF#Text>.

Посібник «PISA: математична грамотність». URL: https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2018/02/Math_PISA_Framework-1.pdf.

Посібник «PISA: природничо-наукова грамотність». URL: https://pisa.testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2019/09/Science_PISA_UKR.pdf.

Посібник «PISA: читацька грамотність». URL: https://kristti.com.ua/wp-content/uploads/2018/04/PISA_Reading.pdf.

Приходько В. М. Парадигми моніторингу якості освіти і педагогічного процесу (у запитаннях і відповідях) / В. М. Приходько. – Х. : Вид. група «Основа», 2010. – 192 с.

Приходько В. М. Моніторинг якості освіти: тезаурус термінів і понять / В. М. Приходько. – Х. : Вид. група «Основа», 2017. – 96 с.

Презентація національного звіту за результатами креативного мислення PISA-2022. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=iUCBxllzFfY&t=3819s>.

Презентація результатів міжнародного дослідження якості освіти PISA-2022. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=VkZqP22S9GM>.

Прокопенко Н. Основні результати порівняльного дослідження якості природничо-математичної освіти TIMSS. URL: <http://education-ua.org/ua/analitics/68-osnovni-rezultati/>.

Результати II циклу ЗЗМЯПО-2021. URL: <https://testportal.gov.ua/rezultaty-drugogo-tsyklu-zzmyapo/>.

Результати III циклу ЗЗМЯПО-2024. URL: <https://testportal.gov.ua/rezultaty-tretogo-tsyklu-zzmyapo/>.

Рекомендації щодо формування математичної компетентності учнів на рівні початкової освіти (за результатами ЗЗМЯПО, 2022 рік). URL: <https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2022/09/Metodychni-matematychna.pdf>.

Рекомендації щодо формування читацької компетентності учнів на рівні початкової освіти (за результатами ЗЗМЯПО, 2022 рік). URL: <https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2022/10/chyt-gram-24-10-22.pdf>.

Рекомендації щодо формування математичної, читацької та природничо-наукової компетентностей (за результатами ЗЗМЯПО, 2025 рік). URL: https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2025/11/Metodychni_rekomendatsiyi_ZZMYAPO_2025_ost.pdf.

Рішення колегії Міністерства освіти і науки України від 30.05.2019 № 4/4-20 «Про Стратегію розвитку освітніх оцінювань у сфері загальної середньої освіти в Україні до 2030 року». URL: <http://chd2.donets-oslava.gov.ua/wp-content/uploads/2021/09/rishennya-kolegiya-mon-%E2%84%96-4-4-20-strategiya-rozvytku-oczhynuvannya.pdf>

Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.12.2017 № 903-р «Про затвердження плану заходів на 2017-2029 роки із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері загальної середньої освіти «Нова українська школа». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/903-2017-%D1%80#Text>.

Розпорядження Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 584-р «Деякі питання участі України у міжнародному дослідженні якості освіти PISA-2022». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/584-2018-%D1%80#Text>.

Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.12.2022 № 1141-р «Деякі питання участі України у міжнародному дослідженні якості освіти PISA-2025». URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KR221141>.

Сидоренко О. Створення системи моніторингу якості освіти в Україні: регіональний досвід і перспектива / О. Сидоренко // Наук. Часопис Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова : зб. наук. праць. К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова. – 2013. – № 43. – С.196-202.

Стратегія розвитку освітніх оцінювань у сфері загальної середньої освіти в Україні до 2030 року. URL: https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2019/07/190523_Strategiya-osvitnih-otsinyuvan_UTSOYAO.pdf.

Тенденції якості освітньої діяльності закладів загальної середньої освіти: аналітичний звіт за результатами інституційних аудитів (2020–2021) / Державна служба якості освіти // Директор школи. – 2022. – № 3–4. – С. 26–59.

Тестувальник PISA. URL: <https://pisa.testportal.gov.ua/yak-korystuvatysya-testuvalnykom-pisa/>.

Тести незалежного тестування в межах сертифікації вчителів минулих років. URL: <https://testportal.gov.ua/pidgotovka-sertyfikatsiya/>.

Типове положення про координаційну раду з питань національно-патріотичного виховання при місцевій державній адміністрації / Кабінет Міністрів України // Управління освітою. – 2022. – № 7–8. – С. 56–60.

Томич І., Колесник І. Моніторинг як інноваційний інструмент забезпечення якості освіти / І. Томич, І. Колесник // Директор школи. – 2012. – № 10. – С. 43–52.

Тренажер для учасників сертифікації педагогічних працівників.
URL: <https://lv.testportal.gov.ua/Certification/index.htm>.

Удовиченко І. В. Мотиваційні аспекти навчально-пізнавальної та професійної трудової діяльності обдарованої особистості в системі ціннісних життєвих орієнтацій / І. В. Удовиченко, В. В. Удовиченко // Освіта та розвиток обдарованої особистості. – 2013. – № 10. – С. 26–29.

Удовиченко І. В. Організація освітнього середовища для обдарованих учнів загальноосвітніх навчальних закладів / І. В. Удовиченко // Навчання і виховання обдарованої дитини : теорія та практика : [зб. наук. пр.]. – Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2017. – Вип. 1 (18). – С. 46–52.

Удовиченко І. В. Професійна компетентність та здатність до інноваційної діяльності вчителя як передумова ефективного навчання випускників старшої школи / І. В. Удовиченко // Освіта та розвиток обдарованої особистості. – 2017. № 7–8 (62–63). – С. 34–37.

Удовиченко І. В. Теоретичні засади організації методичної роботи вчителів профільних класів у контексті вимог нової української школи / І. В. Удовиченко / Вісник післядипломної освіти : [зб. наук. пр.]. – Київ : АТОПОЛ ГРУП, 2017. – Вип. 3 (32). – С. 146–154.

Удовиченко І. В. Принципи та умови розроблення й використання методичного забезпечення вчителями старшої профільної школи / І. В. Удовиченко // Нова педагогічна думка. – 2017. – № 3 (91). – С. 18–21.

Указ Президента України від 04.07.2005 № 1013 «Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні».
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1013/2005#Text>.

Указ Президента України від 30 вересня 2010 року № 926 «Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні».
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/926/2010#Text>.

Школа компетентностей XXI століття /Автор-укладач Н.В. Василенко. Харків: Основа. 2019. 142 с.

Ярошук Л. Г. Основи педагогічних вимірювань та моніторингу якості освіти: навчальний посібник / Л. Г. Ярошук – Бердянськ : Видавець Ткачук О. В., 2010. – 248 с.

2. Опрацювати інформаційно-аналітичний бюлетень «Моніторинг якості освіти в закладах загальної середньої освіти Сумської області у 2025 році». Випуск 10 / уклад. О. І. Остапенко, Г. М. Браткова // за ред. І. В. Удовиченко. Суми : НВВ КЗ СОІППО, 2026.

3. Опрацювати методичні рекомендації Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти щодо проведених моніторингових досліджень. URL: <https://www.soippo.edu.ua/index.php/45-2010-11-24-15-06-39/1411-rekomendatsiji-za-rezultatami-monitoringovikh-doslidzenh>.

4. Переглянути у записі веб-трансляцію «Про організацію та проведення моніторингових досліджень в Сумській області у 2025 році». URL: <https://www.soippo.edu.ua/index.php/46-uncategorised/6897-pro-pidsumki->

[provedenikh-monitoringovikh-doslidzhen-yakosti-osviti-u-2025-rotsi-v-sumskij-oblasti](#)).

5. Інформувати директорів, учителів, учнів закладів загальної середньої освіти про результати міжнародного дослідження PISA, загальнодержавного моніторингового дослідження якості початкової освіти «Стан сформованості читацької та математичної компетентностей випускників початкової школи закладів загальної середньої освіти» з метою застосування в освітньому процесі компетентнісних завдань.

6. Інформувати керівників, учителів закладів загальної середньої освіти про особливості проведення моніторингових досліджень якості освіти.

7. Сприяти залученню закладів освіти до участі в моніторингових дослідженнях якості освіти.

8. Під час планування заходів зважати на результати проведених моніторингових досліджень якості освіти та наданих методичних рекомендацій.

9. Співпрацювати з навчально-методичним відділом моніторингу якості освіти та зовнішнього незалежного оцінювання Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти з метою формування банку інструментарію для проведення регіональних моніторингових досліджень якості освіти в області.

Завідувач навчально-методичного
відділу моніторинг якості освіти
та зовнішнього незалежного оцінювання
Комунального закладу Сумський
обласний інститут післядипломної
педагогічної освіти

О. І. Остапенко

(підпис наявний в оригіналі)